ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հովանաւորութիւն՝
ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի

Պատուոյ հիւր՝
Ն. Գ. ԿԱՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան
արտակարգ եւ լիազօր դեսպան

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ

Պըլըքտանեան Սրահ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019
Երեկոյեան ժամը 8-ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ

ԳԱՅԻԱՆԷ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
սոփրանօ

ՆԱԻՐԱ ՄՈՒՂԴՈՒՍԵԱՆ
սոփրանօ

ԻՌԷՆ ԿՈՒՅՈՒՄՋԵԱՆ
մեծծօ-սոփրանօ

ԱՆՆԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
մեծծօ-սոփրանօ

ԵԼԵՆԱ ԱՋԱՐԵԱՆ
մեծծօ-սոփրանօ

Գեղարուեստական ղեկավար՝
ՆԱԻՐԱ ՄՈՒՂԴՈՒՍԵԱՆ

Պըլըքտանեան Սրահ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019
Երեկոյեան ժամը 8-ին

Կոմիտաս վարդապետ՝ լուսանկարուած Աղեքսանդրիոյ մէջ

Լուսանկարիչ՝ Atelier Alban

Կը կրէ Կոմիտաս վարդապետի կողմէ գրուած հետեւեալ ձօնը.

Սիրելի Լեւոն էֆ. եւ շնորհալի տիկին էնքսէրճեաններուն

Կոմիտաս վարդապետ

1911.4/*Ե*.

Աղեքսանդրիա

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ
Ձախէն աջ՝ Նաիրա Մուղդուսեան, Ելենա Ազարեան,
Գայիանէ Աբրահամեան, Աննա Մինասեան, Իռէն Կույումչեան

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՀԵՐՄԻՆԷ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Խօսք՝ ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ՆԱՒՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

1. *Հա՛յր մեր*, մանկական աղօթք, խօսք՝ Կոմիտաս վարդապետ
2. *Էսօր ուրբաթ է / Ջուր կու գայ վերին սարէն*
3. *Ջա՛ր, զընգը*
4. *Էս առուն ջուր է գալի / Սարէն կու գայ ջուխտըմ ղոչ / էրվում եմ*
5. *Պուճուր աղջիկ սեւաւոր / Երեւան բաղ եմ արել / Արեւը կայնէ կէսօր*

ԿԱՐՕ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Սարի աղջիկ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

1. *Երկնքի աստղերը / Եարիս անուն Պալասան / Ախչի, անունդ Շուշան*
2. *Վարդ ա եարս / Սեւ ա չոբանի շունը*
3. *Ելայ տանիս*

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Նանարի նա / Լէն թուփ ու կանաչ տերեւիկ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
1. *Եկան Մոկաց հարսներ*
2. *Խումար պառկէ*
3. *Էն դիզան / Առնեմ էրթամ*
4. *Ալագեազ / Խնկի ծառ*
5. *Հօյ, Նազան իմ*
6. *Սօնա եար*
7. *Շողեր ջան*

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
Կողբայ ելան սեւերը

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐԿԱՆԵԱՆ
Ախչի Հոռոմ

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Նուբար - Նուբար

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ
Նարօ ջան

Բացի նշուածէն՝ բոլոր երգերուն բառերը ժողովրդական են։

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ

Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը ձեւաւորուած է 2015 թուականին, Մուղդուսեան Արուեստի Կեդրոնի մշակութային ծրագիրներու շրջանակներուն մէջ:

Մուղդուսեան Արուեստի Կեդրոնը հիմնադրուած է 2014-ին՝ նպատակ ունենալով ստեղծել մշակութային հարթակ, որ բաց ըլլայ արուեստի նախաձեռնութիւններուն առջեւ, եւ ամենակարեւորը, նպաստէ ընկերային արդարութեան (social justice) հաստատումին, երեխաներու ներառական գործընթացքի զարգացումին՝ տալով մշակութային վերջնարդիւնքներ:

Հաւատարիմ որդեգրած քաղաքականութեան, իր գործունէութեան հինգ տարիներու տեւողութեան կեդրոնը իրականացուցած է մշակութային-կրթական ծրագիրներ, կազմած նկարչութեան, քանդակագործութեան, երգի, գորգագործութեան եւ խեցեգործութեան խմբակներ, ուր յաճախած են երեխաները:

Ընկերային առումով անապահով, ընտանեկան ջերմութենէ զրկուած, միակողմանի (երկկողմանի) ծնողազուրկ երեխաները կեդրոնին մէջ կը սորվին անվճար հիմունքով: Այսպէս, կեդրոնի յաճախելիութեան հիմնական թիրախային խումբերուն մէջ ներգրաւուած են աղքատ եւ ծայրայեղ աղքատ ընտանիքներու, բազմազաւակ, անապահով ընտանիքներու, զոհուած ազատամարտիկներու, ինչպէս նաեւ դժուար իրավիճակներու մէջ գտնուող երեխաները:

Ծրագիրներու այս ծիրին մէջ է որ կազմաւորուած է Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը: Անոր հիմքը եղած է հայ դասական երաժշտահաններու ստեղծագործութիւններու հանրահռչակումի միտումը, ինչպէս նաեւ ազգային դասական եւ հոգեւոր երաժշտութեան տարածումը:

Անսամբլը կազմուած է հինգ երիտասարդ, փրոֆեսիոնէլ կին երաժիշտներէ: Խումբը կ՚երգէ բազմաձայն, հիմնականը a քափելլա ձեւաչափով: Երբեմն կատարումները տեղի կ՚ունենան քլարինէթի, դափի կամ երաժշտական այլ գործիքներու նուագակցութեամբ՝ որոնց կը տիրապետեն երգչուհիները:

Անսամբլը ունեցած է աւելի քան երկու տասնեակ երգահանդէսներ, մասնակցած տասնեակ ձեռնարկներու, ելոյթ ունեցած Երեւանի գրեթէ բոլոր թանգարաններուն եւ հոգեւոր կեդրոններուն մէջ:

Ան մասնակցած է միջազգային փառատօներու, ինչպէս՝ «Գլոբալ-Արտ» (Կրան փրի), «Արտֆեստ» («Լաւագոյն երաժշտախումբ»), «Գլոբալֆեստ» (Առաջին մրցանակ), «Վերածնունդ» (Առաջին մրցանակ) եւ այլն:

2018 թուականէն սկսեալ Անսամբլը կ՚իրականացնէ ներառական, իր տեսակին մէջ միակը հանդիսացող նախագիծ, բազմաձայն ստեղծագործութիւններու կատարումին համատեղ՝ երգը թարգմանելով շարժումային լեզուով (sign language): Ներկայիս, ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ողջ տարածաշրջանի մէջ, Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը միակն է, որ կ՚երգէ ա քափելլա բազմաձայն ստեղծագործութիւններ՝ միաժամանակ զանոնք վերածելով շարժումային լեզուի, հասանելի դառնալու լսողութեան խանգարումներ ունեցող անձերուն:

2019 Յուլիսէն սկսեալ, Հայաստանի Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի նախարարութեան աջակցութեամբ կ՚իրականացուի *Ես լսում եմ քեզ* ներառական, մշակութային-երաժշտական ծրագիրը, որուն շնորհիւ Անսամբլը շարժումային լեզուով կը վերծանէ հայ դասական երաժշտահաններու ստեղծագործութիւնները: Ծրագիրի աւարտին (Դեկտեմբերին) Անսամբլը պիտի ներկայանայ մեծ երգահանդէսով, որ ամբողջութեամբ պիտի վերծանուի շարժումային լեզուով՝ նոյն ինքը երգչուհիներուն կողմէ:

ՆՈԹԵՐ ՑԱՅՏԱԳԻՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պատրաստեց՝ Հ. Աւագեան

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
(1869, Քէօթահիա – 1935, Փարիզ)

Երաժիշտ մը՝ որ ուղեցոյց դարձաւ հայ երաժշտութեան յետագայ զարգացումին:

Երաժիշտ մը՝ որ վերացուց եզրագիծը ժողովրդական բանահիւսութեան եւ մասնագիտական յօրինողութեան միջեւ:

Երաժիշտ մը՝ որ զեղչեց սահմանը բանաւորութեան եւ գրաւորութեան միջեւ:

Երաժիշտ մը՝ որ մերժեց կատարում-յօրինողութեան երկուութիւնը, երաժշտութեան արժէքը գտնելով կենդանի փորձառութեան մէջ:

Երաժիշտ մը՝ որ հերքեց սեռային (genre) չափանշումը դաշնակում-մշակումի եւ ինքնատեղծ յօրինողութեան միջեւ:

*Հա՛յր մեր*ը մանկական աղօթք մըն է՝ որուն բառերն ու երաժըշտութիւնը յօրինած է Կոմիտաս, Մեծ Եղեռնի աքսորէ վերադառնալէն ետք: Իբրեւ մանկական աղօթք՝ կը խտացնէ իր սեփական կեանքի կորսուած մանկութիւնը, իբրեւ ողբ՝ կ'արտայայտէ աքսորի ընդմէջէն փորձուած հաւաքական կորուստը: Միաձայն է, փռիգիական եղանակի մը ողջ սրտաշարժութեամբ:

Սովորութիւն դարձած է համակցել *Էսօր ուրբաթ է* եւ *Ջուր կու գայ վերին սարէն* խմբերգները եւ զանոնք ներկայացնել իբրեւ մէկ ստեղծագործութիւն: Համակցութեան տրամաբանութիւնը հիմնուած է երաժըշտական բնութագրային նմանութեան վրայ՝ երկուքն ալ խնդուն ու սիրուն, իսկ հաւասարակշռութիւնը իրականացուած է ձայնելեւէջային

խոնարհումի (*Էսօր ուրբաթ է*) եւ ամբարձումի (*Ջուր կու գայ վերին սարէն*) յաջորդական կիրարկութեան շնորհիւ։ Իմաստային առումով, առաջինը Ուրբաթ օրուայ պահքի միջոցով ենթական կ՚ուզէ թեթեւցնել այն դառնութիւնը՝ զոր կը զգայ պանդխտացած հարազատին նկատմամբ, մինչ երկրորդը տեղի բնութեան նկարագրութիւնն է։

Քրիստափոր Քուշնարեան զայն անուանած է՝ «Ռազմական-հերոսական պարերգ», կոմիտասեան ձեռագիրներէն մէկուն վրայ գրուած է՝ «Պարերգ թոնոցի» (համաձայն Ռոբերտ Աթայեանի տուեալներուն), ուրիշներ զայն անուանած են՝ «Հանդիսաւոր պարերգ», *Ջա՛ր, զընգը* կը հանդիսանայ Կոմիտասի սլացիկ խմբերգներէն մէկը։ Երկու ներհիւսուած մասեր կը յաջորդեն իրարու, մէկը՝ նուագակցային ձայներու «պա՛մ, պա՛մ», «հոպպա, տըմբա», «զընգը, զընգը» կշռութային գործիքանման կտրուկ միջամտութիւններով, միւսը՝ ամբողջապէս երգային։

Կոմիտասի նախանշումներուն մէջ յիշատակուած է *Էս առուն ջուր է գալի* եւ *Սարէն կու գայ ջուխտըմ դոչ* խմբերգներուն յաջորդական կատարումը։ Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը անոնց կ՚աւելցնէ նաեւ *Էրվում եմ*։ Աղջիկներու երեք շուրջպարեր են՝ երեքն ալ կշռադատուած, պատկառելի, խորհուն ընթացքով։

Նաիրեանը կը միաւորէ նաեւ կոմիտասեան երեք այլ պարերգներ՝ *Պուճուր աղջիկ սեւաւոր*, *Երեւան բաղ եմ արել* եւ *Արեւը կայնէ կէսօր*, ընտրելով վերելքային սկզբունքը, առաջինը՝ խոհական, երկրորդն ու երրորդը՝ կայտառ։ Կոմիտասի բնագիրին մէջ *Երեւան բաղ եմ արելը* ինքնին կազմուած է երկու երգերէ, որոնցմէ երկրորդն է՝ *Տո՛ւն արի*։ Համաձայն Աթայեանին, ժողովրդական կենցաղին մէջ եւս այս երկուքը կը յաջորդեն իրարու։

Նաիրեան համադրութիւն մըն է նաեւ կոմիտասեան երեք խմբերգները՝ *Երկնքի աստղերը*, *Եարիս անուն Պալասան* եւ *Ախչի, անունդ Շուշան*։ Առաջինը Համբարձում տօնի վիճակի երգ է, տարածուած *Սկլա, սկլա* անուանումով, զոր կ՚երգեն Համբարձումին տեղի ունենալիք աղջիկներու վիճակահանութեան նախորդող օրուայ ծէսին։ Երկրորդը պարերգ է, իսկ երրորդը՝ պարերգ, տղայ-աղջիկ փոխերգի ձեւով։ Մեղմախառն անուշութենէ դէպի գեղազուն գնայունութիւն եւ ապա շողուն պայծառութիւն, ընտրութիւնը կատարուած է երաժշտա-

կան թափի խոյանքի հիման վրայ։ Երաժշտական հիւսուածքային առումով եւս, յաջորդաբար՝ միաձոյլ բազմաձայնութիւն, ձայներու համերաշխ անջատում եւ ձայներու հակադրային բախիւն։

Յաջորդ համադրութիւնն է՝ *Վարդ ա եարս* եւ *Սեւ ա չոբանի շունը*, երկուքն ալ պարերգներ, երգային եւ ոստոստուն-կարկաչուն ցայտուն հակադրութեամբ։

Սիրային խմբերգ մըն է *Ելայ տանիսը*՝ դիւրազլոր, դիւրաթով։

Կոմիտասի կուռ ու ամփոփ պարերգային խմբերգներէն է *Եկան Մոկաց հարսները*, իր ծանօթ բացագանչային «Հա՛րալօ»-ներով։

Կատակային պարերգ մը՝ *Խումար պառկէ*, մեներգ-խմբերգ (վեձ-ձայն) հարց-պատասխանով։

Նաիրեանի համադրութիւն մը եւս՝ *Էն դիզան* եւ *Առնեմ էրթամ*, երկու հարսանեկան-կատակային երգեր։ Առաջինը՝ հանելուկ-պատասխանի ձեւով երգիծանքի կ'ենթարկէ գիւղապետը, տիրացուն, մշակը, գզիրը եւ ջաղացպանը (ծաւալին պատճառով՝ Նաիրեանը կատարած է ընտրութիւն), եւ կը ներբողէ անհպելի կեդրոնը՝ հարսն ու փեսան (թագուհին ու թագաւորը)։ Երկրորդը՝ կատակային բնոյթով կը գովերգէ փեսան։ Անցում մը՝ ոգեշնչուածութենէ դէպի կրքոտ եռանդ։

Մինչեւ այստեղ, Նաիրեան Անսամբլը ընտրած է Կոմիտաս վարդապետի «նուազ» ծանօթ խմբերգները (որոնց վերականգնումի եւ հրատարակութեան համար անգնահատելի դեր ունեցած է Ռոբերտ Աթայեան), այնտեղ գտնելով եւ աւելցնելով նրբերանգային բազում գոյներ եւ թաքնուած հնչողութիւններ։ Կոմիտասեան ընտրանիի վերջին չորս թիւերը կը ներկայացնեն հեղինակի հանրածանօթ խմբերգները, որոնք շատոնց դարձած են հայկական խմբերգային երգացանկի ամենաբաղձալի նմոյշները։

*Ալագեազ*ի եւ *Խնկի ծառ*ի յաջորդական կատարումը՝ իրենց երգային եւ զուարթ յաջորդականութեամբ, Կոմիտասի շրջանէն մնացած աւանդոյթ մըն է։ Ձիգ մեղեդի մը՝ կարծէք Ալագեազ լերան բարձունքը չափող, բայց նաեւ թախիծ արտածորող, եւ խնկի ծառի պաշտամունքը ներառնող սլացիկ-ցնծալից պարերգ մը, կը միանան մաժորային գոյնով եւ մաժոր եռահնչիւնի հնչական շեշտադրութեամբ։

Սիրային թռվռուն խմբերգ մըն է *Հօյ, Նազան իմ*ը։

Վարդավառի կատակային փոխերգ մը տղու եւ աղջկայ միջեւ, *Սօնա եար* խմբերգի կոմիտասեան մեկնաբանութիւնը՝ իր բազմածաւալ ընթացքով, շերտաւոր հիւսուածքով եւ բազմաձայնային անձայր տարուբերութեամբ, կը շրջանցէ ամէն տեսակ ժողովրդական պարզամիտ վայելչանք։

Վերջապէս, եռանդագին սիրերգը՝ *Շողեր ջան*, նրբութիւնն ու առոյգութիւնը համատեղող, կամ նուրբ առոյգութեամբ յատկանշուող իւրայատուկ յօրինուածք մը։

ԿԱՐՕ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(1895, Վան – 1967, Երեւան)

Հեղինակը *Պիոներիա* թատերապարին, *Մարջան* եւ *Աղասի* օփերաներուն, ռոմանսներու, սոնաթներու, գործիքային եւ նուագախմբային գործերու, Կարօ Զաքարեան այսօր կը յիշուի գլխաւորապէս իր խմբերգային մշակումներուն շնորհիւ։

Սարի աղջիկ խմբերգը, ծանօթ՝ *Սարի գեալին* խորագիրով, կը ներկայացնէ երիտասարդ մը՝ որ անկարող ըլլալով հասնիլ սիրուհիին, կը յայտնէ իր տրտունջը։

Երաժշտահանի կարեւոր գործերէն մէկն է, ուր սահուն անցումներ կը կատարէ միներգային տիրապետութենէն դէպի բազմաձայն համաձայնութիւնը։ Մռայլ գոյներով ներդաշնակուած, անիկա կը կրէ երաժշտա-պատումնային բնոյթ։

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
(1930, Երեւան – 1998, Երեւան)

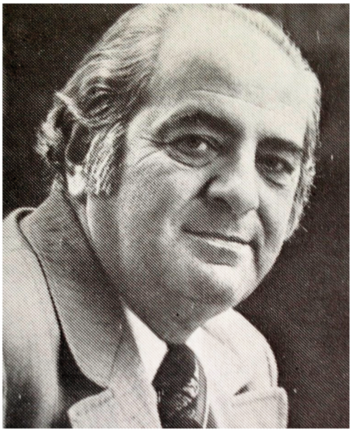

Մոսկուայի երաժշտանոցի Արամ Խաչատրեանի աշակերտ, բեղմնաւոր հեղինակն է թատերապարերու՝ *Մարմար*, *Երկնագոյն նոկտիւրն*, *Յաւերժական կուռք*, *Անտունի*, *Դիմակահանդէս*, օփերա-թատերապարի՝ *Սասունցի Դաւիթ*, օփերայի՝ *Ճանապարհորդութիւն դէպի Էրզրում*, սէմֆոնիներու, օրաթորիոյի, գործիքային ամենատարբեր ստեղծագործութիւններու։ Զանգուածային հռչակի հասած է *Էրեբունի-Երեւան*, *Սարդարապատ* եւ *Արփայ-Սեւան* երգերով։

Եղած է նաեւ խմբավար, ունեցած է նուրբ զգացողութիւն երգչախմբային գոյներուն նկատմամբ, զոր արտայայտած է ժողովրդական երգերու խմբերգային մշակումներուն մէջ։

Նանարի նա եւ *Լէն թուփ ու կանաչ տերեւիկ* զոյգ խմբերգները աչքի կը զարնեն կենսալի ձայնատարութեամբ, երբ յամառօրէն կրկնուող մոթիֆային եւ կառուցուածքային փոքր միաւորներու յարաճուն աճը կը բերէ վերջակէտային գագաթնակէտին։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
(1887, Թիֆլիս – 1961, Երեւան)

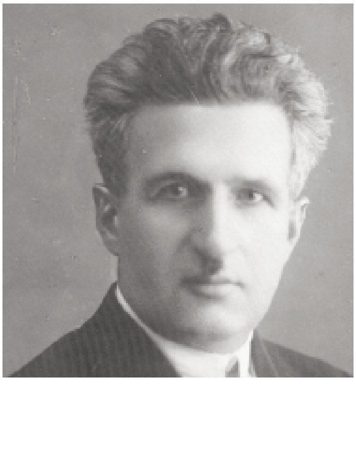

Իր ստեղծագործական ցանկէն կարելի է յիշել՝ *Սեդա* եւ *Արեգակի ցոլքերում* օփերաները, *Հրոյ հարսը* եւ *Անահիտ* թատերապարերը, սէմֆոնիներ, մեներգներ, խմբերգներ, եւ այլն։

Կողբայ եղան սեւերը դասական հաւասարակշռութեամբ ներկայացուած գործ մըն է՝ հարմոնիք, կառուցուածքային եւ բազմաձայնային առումներով։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐԿԱՆԵԱՆ
(ծն. 1951, Գիւմրի)

Մայրը՝ եգիպտահայ, Աղեքսանդրիայէն, հայրը՝ Ֆրանսայէն։

Ազգականն է Արամ Երկանեանի՝ հայ յեղափոխական գործիչ, հայդուկ, Նեմեսիս գործողութեան ընդմէջէն Պեհաէտտին Շաքիրի սպաննող։ Ասկէ՝ երաժշտահանի *Նեմեսիս* սէմֆոնին (1986), ինչպէս նաեւ իր կուսակցական կողմնորոշումը։

Յօրինած է թատերապարեր՝ *Օրեստ*, *Էդիպ արքայ*, օփերա-թատերապար՝ *Մոկաց Միրզա*, օփերա՝ *Շուշանիկ*, սէմֆոնիներ, քոնչերթոներ, սոնաթներ, մշակած է բազմաթիւ շարականներ՝ յատկապէս Տաղարան համոյթի համար, եւ այլն։

Ի թիւս այլոց, եղած է Հայաստանի Տաղարան համոյթի նուագավար (1987-1994) եւ Պէյրութի Համազգայինի Բարսեղ Կանաչեան երաժշտական քոլէճի տնօրէն (2000-2007)։

1990-ականներու վերջաւորութեան, Եգիպտոսի մէջ առաջին անգամ կը հնչէ իր գործերէն մէկը՝ դաշնակի Սոնաթ թիւ 2-ը, Հայ Գեղարւեստասիրաց Միութեան սրահին մէջ։ Այսօր, երկրորդ անգամ կարելի պիտի ըլլայ ունկնդրել զինք, շնորհիւ *Մխչի Հոռոմ* (կամ *Հոռոմ-Հոռոմ*) ժողովրդական պարերգին։ Սոնաթի «արդիական» գրելաոճէն բոլորովին տարբեր հարթութեան վրայ գտնուող խմբերգը, արդարեւ, կը պարունակէ յօրինողական թեքնիքի ազատ կիրարկութեան եւ իւրատիպ ինչականութեան արտայայտութիւնը։

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
(1901, Ատանա – 1973, Երեւան)

1959-ին էր, երբ Եգիպտոս կ'այցելէր յայտնի խմբավար եւ մանկավարժ Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարած Հայաստանի Երգի-Պարի Համոյթը։ Տպաւորութիւնը բացառիկ էր։ Միախառնուեցան տարբեր զգացումներ եւ արժէքներ՝ երկաթեայ վարագոյրի քանդում (գոնէ՝ ենթադրեալ), ինքնութեան զարթնում, գեղարուեստական նորութիւն, հայկական աննախադէպ համախմբում։

Երգի-Պարի Համոյթին համար Ալթունեան կը յօրինէ-մշակէ բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, որոնցմէ մէկն է հրաշալի *Նուբար-Նուբար* սիրային երգը։ Թաւշեայ թափանցիկութիւն մը, փափուկ ու նրբագիծ շարադրանք մը կը յատկանշեն խմբերգը՝ նուագակցային ձայներու գործիքանման նրբագիծ կշռութային ոստիւններով։

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ
(1885, Ռոտոսթօ – 1967, Պէյրութ)

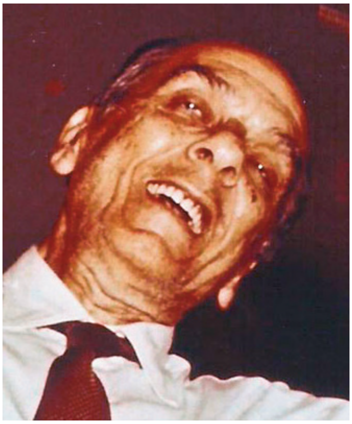

Խմբավար՝ հիմնադիրը Պէյրութի Գուսան երգչախումբին, երաժշտահան՝ հեղինակը խմբերգներու, մեներգներու, դաշնակի եւ այլ գործերու։

Եղած է Կոմիտաս վարդապետի հինգ սաներէն մէկը։

*Նարօ ջան*ը հիմնուած է Մուշի բարբառով երկու ժողովրդական եղանակներու վրայ՝ «Նարօ ջան» եւ «Տուն եմ շիներ», որոնք կը կազմեն խմբերգին երկու հակադրային մասերը։